

STORTINGET

Innst. 255 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
frå utanriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 8 (2023–2024)

Innstilling frå utanriks- og forsvarskomiteen om Nansen-programmet for Ukraina

Til Stortinget

Samandrag

Hensikten med meldingen er fra regjeringens side å utdype bakgrunnen for og innretningen av Nansen-programmet, i tråd med Stortingets beslutning, jamfør Innst. 218 S (2022–2023) til Prop. 44 S (2022–2023). Meldingen belyser bredden av norsk støtte gjennom Nansen-programmet og det internasjonale samarbeidet, utdyper prinsippene i den politiske avtalen og inviterer Stortinget til drøfting av det største støtteprogrammet i norsk historie. Målet er at Norge gjennom Nansen-programmet gir mest mulig effektiv og fleksibel støtte til Ukrainas forsvarskamp.

Meldingen omhandler hvilket tidsskille Russlands fullskalainvasjonen i februar 2022 utgjør. Den gir en redegjørelse for den sikkerhetspolitiske situasjonen og norske militære bidrag, de langsiktige konsekvensene for Norges forsvarsevne og den internasjonale militære og sivile responsen på invasjonen.

I meldingen viser regjeringen til at det er et bredt engasjement for støtte til Ukraina i det norske samfunnet, deriblant kommuner og lokalsamfunn, sivilsamfunnsorganisasjoner, akademia, forskningsmiljøer, næringsliv og hos arbeidslivets parter. Norske myndigheter er i kontinuerlig dialog med aktører og partnere som er engasjert i arbeid med Ukraina. Møter med partnere, både på politisk og embetsnivå, og skriftlige inn-

spill har gitt viktige bidrag til arbeidet med denne meldingen. Regjeringen understreker i meldingen at den ønsker å samordne norsk innsats og bidra til internasjonal koordinering.

Meldingen omhandler forhold som direkte eller indirekte er avgjørende for norske borgeres sikkerhet, velferd og økonomi. Norske interesser inkluderer nasjonale egeninteresser så vel som vårt behov for et regelstyrt og forutsigbart samkvem mellom stater, der folkeretten blir respektert.

Meldingen er skrevet av Utenriksdepartementet (UD) i samarbeid med Forsvarsdepartementet (FD), som i likhet med UD har ansvar for midler under Nansen-programmet. Justis- og beredskapsdepartementet, Energidepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og øvrige departementer har bidratt i arbeidet med meldingen. Også flere direktorater, særlig Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) og Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA), har bidratt.

Meldingen har 7 deler. Del 2 beskriver bakgrunnen for Russlands fullskalainvasjon 24. februar 2022 og konsekvensene for Ukraina, Norge og verden. Den belyser internasjonale aktørers respons på krigen og Ukrainas ønske om å bli en del av et større europeisk fellesskap.

Del 3 tar for seg utformingen av Nansen-programmet. Den redegjør for overordnede mål og styrende prinsipper for forvaltningen av programmet, samt overordnet risiko og risikohåndtering.

Del 4 går nærmere inn på de ulike hoveddelene av den militære støtten og forhold relatert til risiko og risikohåndtering. I tillegg omtales regjeringens beslutning om å åpne for direktesalg fra norsk forsvarsindustri til ukrainske myndigheter.

Del 5 tar for seg den sivile støtten, inkludert den humanitære bistanden. Denne delen omhandler også demokratistøtte, menneskerettigheter og ansvarliggjøring, så vel som bistand til Moldova.

Del 6 omhandler ukrainske flyktninger i Norge og mulige fremtidige ordninger for tilbakevending og retur.

Del 7 beskriver krigens ringvirkninger i utviklingsland og langsiktige konsekvenser av Nansen-programmet for annen norsk bistand.

Norge har gitt betydelig støtte til Ukraina i årene etter den russiske okkupasjonen i 2014. Meldingen omhandler støtte med midler fra Nansen-programmet for 2023–2027. Norges totale engasjement for Ukraina favner bredere enn dette programmet. For eksempel dekkes ikke kjernestøtte til FN-organisasjoner, sivilsamfunns partnere og internasjonale finansinstitusjoner av midler fra Nansen-programmet. Meldingen omhandler militær støtte som er relevant for Nansen-programmet.

I meldingen viser regjeringen til at Ukrainas behov vil endre seg i takt med krigens gang. For å legge til rette for best mulig bruk av norske midler er Nansen-programmet derfor både fleksibelt og langsiktig. Prioriteringer i programmet for de kommende årene vil bli fremmet for Stortinget i de årlige budsjettproposisjonene. Meldingen omtaler derfor i liten grad konkrete bevilgninger.

Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Åsmund Aukrust, Nils-Ole Foshaug, Eva Kristin Hansen og Trine Lise Sundnes, frå Høgre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schie Schou, Erna Solberg og leiaren Ine Eriksen Søreide, frå Senterpartiet, Marit Arnstad, Bengt Fasteraune og Ola Borten Moe, frå Framstegspartiet, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-Gjedde, frå Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, frå Raudt, Bjørnar Moxnes, frå Venstre, Guri Melby, og frå Kristeleg Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, viser til Meld. St. 8 (2023–2024) Nansen-programmet for Ukraina.

Komiteen fordømmer på det sterkaste Russlands angrepskrig mot Ukraina, og krev at Russland må stoppa krigen straks. Invasjonen er folkerettsstridig, medfører store sivile lidningar, har drive millionar av menneske på flukt og utgjør ein eksistensiell trussel mot Ukraina. Ukrainarane viser på si side sterk vilje til å forsvare suvereniteten sin og demokratiet sitt. Samtidig har internasjonal støtte vore avgjerande for å stå imot det russiske angrepet. Komiteen meiner det er heilt sen-

tralt at Noreg held fram støtta til Ukrainas forsvarskamp.

Komiteen viser til den tverrpolitiske avtalen i Stortinget av 16. februar 2023, om ei femårig støttepakke til Ukraina på 75 mrd. kroner under namnet Nansen-programmet, og om ei ekstraløyving til utviklingsland særleg ramma av krigen sine ringverknader. Stortingsmeldinga bygger på denne avtalen og er ei konkretisering av denne. Nansen-programmet er eit uttrykk for at eit samla Storting står bak ei langsiktig støtte til Ukraina.

Den norske støtta er eit omfattande bidrag til Ukrainas forsvarskamp, til å avhjelpa den humanitære nauda i landet og til meir langsiktig demokrati- og samfunnsbygging. Noreg sitt bidrag er likevel berre ein del av ein større internasjonal innsats. Komiteen merkar seg at andre europeiske land har late seg inspirera av Noreg, og ser med glede at det den siste tida er annonsert fleire langsiktige støtteprogram. Komiteen er også taknemleg for det store engasjementet for Ukraina i det norske samfunnet.

Komiteen viser til at både militær og sivil støtte inngår i Nansen-programmet, og at programmet skal byggja på følgjande prinsipp: (i) at målet er at Ukraina skal ha sjølvråderett, (ii) at Ukrainas behov skal ligga til grunn for støtta, (iii) at støtta skal koordinerast med ukrainske styresmakter og internasjonale partnarar, (iv) at programmet skal ivareta eit tydeleg skilje mellom militær og sivil støtte, (v) at dei humanitære prinsippa skal ligga til grunn for all humanitær innsats, og (vi) at dokumentert leveringsevne og gode kontrollsystem skal vektleggast.

Komiteen viser til at den norske militære støtta er innretta langs fire hovudspor: (i) donasjonar av materiell frå forsvarssektoren, (ii) donasjonar av materiell kjøpt gjennom internasjonalt samarbeid og mekanismar, (iii) donasjonar av materiell kjøpt direkte frå industrien, og (iv) trening og opplæring av ukrainsk personell. Den norske støtta er samordna med andre land for å auka effekten og sørga for sikker logistikk fram til Ukraina.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til statsminister Jonas Gahr Støres uttalelse i Kjetil B. Alstadheims bok «Jonas og krigen»:

«Vi er nødt til å huske at konsekvent støtte til Ukraina ikke utelukker støtte til diplomati.»

Støtte til Ukrainas rettmessige forsvarskamp står ikke i motstrid til at Norge aktivt arbeider diplomatisk for å få en rettfærdig slutt på krigen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til

at meldingen omtaler regjeringens diplomatiske innsats:

«Norge vil fortsette sitt engasjement i multilaterale fora for å mobilisere politisk støtte for Ukraina, overholdelse av folkeretten og en fredelig løsning i tråd med FN-pakten. Dette vil vi gjøre gjennom Norges faste delegasjoner til multilaterale organisasjoner, i arbeid i styrer og utvalg og ved politiske besøk.»

Flertallet støtter dette arbeidet, herunder at Norge bistår Ukraina med erfaringsdeling, prosess-støtte, tilrettelegging, råd og kapasitetsbygging basert på norsk erfaring om fred og forsoning. Flertallet viser til at både Norge og Russland deltar på de ukentlige møtene i Det faste råd i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), og at det er en av få gjenværende arenaer for å fremme Norges posisjoner og ta opp konkrete hendelser med Russland.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker behovet for en forsterket diplomatisk innsats for å hindre eskalering og bidra til en fredelig løsning i tråd med FN-pakten, som ivaretar prinsippet om at Ukraina skal bestemme over sin egen framtid. Disse medlemmer vil videre understreke Norges særegne forutsetninger for å yte denne innsatsen, i lys av vår geografiske beliggenhet og samarbeid med Russland om forvaltningen av grenseoverskridende naturressurser.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlem fra Rødt følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta en ledende rolle i det internasjonale diplomatiske arbeidet for å legge til rette for en rettferdig og varig fred i Ukraina i tråd med FN-pakten og prinsippet om at Ukraina skal bestemme over sin egen framtid.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, mener diplomati er et viktig verktøy og viser i denne forbindelse blant annet til president Zelenskyjs såkalte ti-punkts plan for fred. Disse medlemmer finner det imidlertid nødvendig å understreke viktigheten av at Ukraina ikke presses til å finne en diplomatisk løsning på krigen før Russland viser reell vilje til å imøtekomme Ukrainas krav og finne en fredelig løsning. På nåværende tidspunkt er det dessverre tegn til at Ukraina møter på vanskeligheter på slagmarken, og det er viktig at et ønske om diplomatisk løsning ikke står i veien for Europas mest sentrale oppgave nå, som er å sette Ukraina i stand til å vinne en krig mot et Russland som på nåværende tidspunkt viser liten til ingen reell vilje til å gi opp sine territoriale ambisjoner.

Komiteen merker seg at regjeringa i den sivile delen av Nansen-programmet så langt har prioritert humanitær hjelp, driftsstøtte til den ukrainske staten, reparasjon av øydelagd infrastruktur og gjenoppbygging. Norsk støtte har mellom anna betalt lønninger til lærere og helsepersonell, og pensjon og sosiale ytingar gjennom Verdsbankens program for driftsstøtte (PEACE). Gjennom Verdsbankens fond URTF har pengar gått til gjenoppbygging av sjukehus, jernbane, strømmnett og kraftstasjonar. Den humanitære hjelpa har blitt kanalisert gjennom FNs humanitære respons, Den internasjonale Røde Kors-rørsla og norske humanitære organisasjonar.

Komiteen viser til at ukrainsk sivilsamfunn spelar ei viktig rolle som pådrivar for demokratisk utvikling. Dei lokale organisasjonane står også i første rekke i den humanitære innsatsen og når dei mest sårbare gruppene og utsette områda. Komiteen merker seg at regjeringa no arbeider med ei søknadsbasert tilskotsordning for ukrainsk sivilsamfunn, og at denne skal bidra til å styrka demokratiet, rettsstaten, menneskerettane og likestilling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er et viktig signal til Ukraina og til omverdenen at partiene på Stortinget står sammen om Nansen-programmet for Ukraina. Det er en styrke ved programmet at det har en innebygget fleksibilitet mellom sivil og militær støtte og med hensyn til hvilket år støtten utbetales. Flertallet mener at det er viktig for fortsatt bred politisk oppslutning om programmet at regjeringen jevnlig konsulterer og informerer Stortinget, blant annet gjennom meldinger som den som foreligger nå.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti, merker seg omtalen av Russland som stadig mer totalitært. Det såkalte valget som ble avholdt i Russland i mars, styrker etter dette flertallets syn den vurderingen. Som meldingen påpeker, foregår det ingen reell meningsbrytning i Russland. Russland påberoper seg retten til å øve innflytelse i sitt nære utland. Dette flertallet støtter regjeringens vurdering av at krigen svekker Russland på sikt, og at det foreligger en risiko for at svekkelsen vil medføre økt ustabilitet. Dette flertallet er også enig med regjeringen i at en utestengelse av Russland fra alle multilaterale fora ikke er formålstjenlig.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det fremgår av meldingen at etterspørselen etter forsvarsmateriell nå overgår norsk og internasjonal forsvarsindustriproduksjonskapasitet, og videre at det ved beslutning om

støtte til trening og opplæring av ukrainsk personell må vurderes hvilke konsekvenser støtten har for Forsvarets operative evne. I meldingen påpeker regjeringen at:

«(...) den knappe tilgangen på viktige kapasiteter og militære kapabiliteter som luftvernmisseriler og artilleri-ammunisjon, henger sammen med at vestlig forsvarsindustri over lang tid har dimensjonert produksjonen etter fredstidsetterspørsel, samtidig som allierte har bygd ned egne lagre.»

Dette flertallet mener dette tydeliggjør hvor avgjørende viktig det er for nasjonal sikkerhet at investeringene i egen forsvarsevne nå økes betraktelig.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener det er viktig at regjeringen, etter gjentatt press i halvannet år fra Høyre og andre partier, har besluttet å gi Nammo støtte til økt produksjonskapasitet, og å delta i det tsjekkiske initiativet for anskaffelse av artilleri-ammunisjon til Ukraina. Disse medlemmer vil understreke at regjeringen i begge disse sakene har brukt unødig lang tid på å fatte beslutninger.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at Forsvarsdepartementet har hatt løpende dialog med norsk forsvarsindustri om behovene for økt produksjonskapasitet. I lys av krigen i Ukraina har regjeringen iverksatt en rekke tiltak for å øke produksjonen av missiler, ammunisjon og annet utstyr til langvarig støtte for Ukraina i tillegg til å bygge opp egne nasjonale lager av ammunisjon og annet militært utstyr og materiell.

Disse medlemmer viser til at det fra industrien sin side fremheves et behov for langsiktige kontrakter for nødvendig forutsigbarhet til å investere i økt produksjonskapasitet og for å bestille nødvendige råvarer og komponenter fra underleverandører. For å gi virksomheten større trygghet merker disse medlemmer seg at regjeringen har forsert anskaffelsen av artilleri-ammunisjon for å bygge opp norske beholdninger av beredskapsammunisjon, og for å gi Nammo forutsigbarhet for å gjøre ytterligere investeringer i egen produksjonskapasitet.

Disse medlemmer merker seg at Forsvarsmateriell og Nammo så langt har signert til sammen fire avtaler knyttet til leveranse av artilleri-ammunisjon slik at Nammo skal kunne anskaffe råvarer til egen produksjon i et presset marked, og en utløsning av opsjoner for leveranser. Det er av disse medlemmers oppfatning at Forsvarsmateriell planlegger ytterligere kontrakter etter hvert som Nammo får innhentet tilbud fra sine underleverandører. Videre merker disse medlemmer seg at regjeringen har besluttet å delta i ASAP (Act in Support of Ammunition Production) og EDIRPA (European Defence Industry Reinforcement through Common Procurement

Act). Dette er viktige bidrag for å utvide produksjonskapasiteten i Europa og redusere kostnader ved NATO-relevante fellesanskaffelser. Disse medlemmer merker seg at Nammo sammen med andre norske bedrifter har konkurrert og fått tildeling gjennom ASAP.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er positivt at den militære og humanitære støtten til Ukraina er fundamentert i et bredt flertall i Stortinget. At støtten vedtas gitt over 5 år, viser at det er mulig å sikre støtte som binder samtlige partier flere år fremover i tid. Disse medlemmer mener et slikt vedtak åpner for muligheten til å fatte tilsvarende vedtak i saker som er av avgjørende betydning for Norges sikkerhet.

Fremskrittspartiet har igjennom mange år vært tilhenger av et sterkt norsk forsvar. Som en følge av dette har disse medlemmer vært tydelige på viktigheten av at norsk industri prioriteres når det gjelder utvikling og anskaffelse av militære kapasiteter. En slik nasjonal prioritering er i tråd med unntaksbestemmelsen i EØS-avtalens punkt 123. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen har vært utydelig med hensyn til inngåelse av gjenkjøpsavtaler knyttet til anskaffelser fra utenlandsk forsvarsindustri. Disse medlemmer har registrert at det i det ene øyeblikket er blitt pekt på faren for inflasjon, mens det i det neste er blitt vist til betydningen av å styrke norsk forsvarsindustri.

Disse medlemmer er glade for at Nansen-programmet har bidratt til at flere partier har innsett at norsk produksjon av forsvarsmateriell er avhengig av eksport for å være konkurransedyktig, og at kravet om ytterligere innstramminger i eksportregelverket ikke lenger er like markant.

Disse medlemmer er uenige i hvordan regjeringen har valgt å bokføre den militære hjelpen til Ukraina. I regjeringens forslag er denne hjelpen bokført over forsvarsbudsjettet. Det norske forsvarsbudsjettet har imidlertid som eneste oppgave å styrke det norske Forsvaret. Våpen og øvrig militær støtte til et annet land vil ikke bidra til dette. Disse medlemmer fremhever derfor at den militære støtten til Ukraina bør bokføres på et annet budsjettområde. Mest nærliggende er at all bistand til Ukraina bokføres over bistandsbudsjettet.

Disse medlemmer fremhever at norsk bistand til Ukraina bør være basert på et samordnet internasjonalt engasjement. Med dette som mål er det ikke naturlig at Norge støtter opp om land som direkte eller indirekte støtter Putins angrepskrig i Ukraina. Disse medlemmer mener at det norske bistandsbudsjettet ikke kan være avkoblet de politiske realitetene. Land som hyller Putins krig og bruker Putins retorikk til å rettferdiggjøre hans skruppelløse, militære barbari, bør ikke motta økonomisk støtte fra norske skattebetalere.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti mener at det er positivt at regjeringen ønsker å samordne norsk innsats og bidra til internasjonal koordinering. Disse medlemmer merker seg at regjeringen i meldingen påpeker at:

«EU spiller en nøkkelrolle i den internasjonale støtten til Ukraina. Dette vil være tilfellet gjennom Nansen-programmets virketid.»

Multi-Agency Donor Coordination Platform for Ukraine består av Ukraina, EU og G7. Norge er etter hvert blitt invitert med. Det er etter disse medlemmers syn bra, men det ville vært en fordel om Norge kunne vært del av EUs program for støtte til Ukraina.

Videre merker komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, seg at regjeringen beskriver en risiko for at den russiske folkerettslige forståelsen får feste hos flere land. Flertallet mener derfor at utenriktjenesten må rette en særlig innsats mot de landene som stemmer avstående i FNs generalforsamling i saker om krigen mot Ukraina.

Flertallet er enige i regjeringens vurdering av at risikoen for at Russland lykkes med sin angrepskrig betyr at vi må akseptere en større risiko i den militære og sivile støtten til Ukraina enn vi vanligvis ville gjort.

Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen bekrefter at prinsippet om nulltoleranse for økonomiske misligheter også gjelder i Nansen-programmet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener samtidig at regjeringen med fordel kunne ha beskrevet hvordan den vil håndtere økonomiske misligheter. Gitt det økonomiske omfanget av Nansen-programmet er det stor sannsynlighet for at enkelte tilfeller av økonomiske misligheter vil bli avdekket. Det er etter disse medlemmers syn viktig å begrense skadeeffektene av slike tilfeller på gjennomføringen av programmet som helhet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener det er bra at det er åpnet for at Ukraina kan kjøpe forsvarsmateriell direkte fra norsk industri. Dette flertallet støtter regjeringens vurdering av at en slik åpning er i tråd med de lange linjene Stortinget har trukket opp på eksportkontrollområdet. Kontrollen skal fremdeles skje innen strenge og ansvarlige rammer, noe som etter dette flertallets syn tydeliggjør betydningen av at regjeringen sørger for at den nye etaten for eksportkontroll og sanksjoner blir operativ raskt.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti merker seg det skriftlige høringsinnspillet fra NHO, som blant annet påpeker følgende:

«Gjenoppbyggingsbehovene i Ukraina vil være av historisk målestokk (...). Det vil kreve tilsvarende mobilisering av kapital, noe som kun vil være mulig dersom vi lykkes med å mobilisere privat sektor.»

Etter disse medlemmers syn, er meldingen noe uklart om hvilken rolle regjeringen ser for seg at norsk næringsliv kan og bør spille i gjenoppbyggingen. Regjeringen presiserer i meldingen at:

«[i]nnsats med fremme av norsk næringsliv som formål skal ikke finansieres over Nansen-programmet, men kan vurderes innen ordinære budsjetttrammer i virkemiddelapparatet.»

Disse medlemmer mener at en slik føring ikke må bety at man unngår å inkludere norsk næringsliv i innsatser der hvor det er naturlig. Flere høringsinstanser peker på at både Sverige og Danmark har laget klare strategier for hvordan denne «tredje pilaren» skal mobiliseres. Regjeringen påpeker i meldingen at:

«[d]et gjenstår å finne løsninger og gode overganger fra humanitær bistand til gjenoppbygging og langsiktig bistand.»

Disse medlemmer mener at næringslivet vil kunne bidra med slike løsninger.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til avtalen om Nansen-programmet inngått av eit samla Storting den 16. februar 2023, der det blir slått fast at:

«Den sivile bistanden skal være ubunden, og uten krav til kjøp av norske varer og tjenester.»

Norsk næringsliv vart ikkje nemnt i lista over aktuelle kanalar for den sivile støtta. Disse medlemmene meiner det er klokt å skilja norske næringsinteresser frå norsk støtte til Ukraina. Nansen-programmet skal base- rast på ukrainske behov, ikkje norske næringsinteresser.

Videre merker komiteens medlemmer fra Venstre og Høyre seg omtalen av arbeidet med å oppdatere frihandelsavtalen mellom Norge og EFTA, slik at Ukraina får de laveste tollsatsene som Norge har innrømmet andre handelspartnere. Dette er i tråd med forslag som disse medlemmer tidligere har fremmet for Stortinget. Det er etter disse medlemmers syn uforståelig at Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har valgt å prioritere en fortsatt proteksjonistisk norsk landbrukspolitikk fremfor en mulighet for Ukrai-

na til å kompensere for noe av bortfallet av handel med Russland.

Medlemmen i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti viser til at Ukraina på imponerende vis har klart å oppretthalda mesteparten av produksjonen og eksporten av landbruksvarer til tross for Russlands krigføring. Denne medlemmen stiller seg undrande til påstanden om at Sosialistisk Venstreparti ikkje prioriterer høvet til å «kompensere for noe av bortfallet av handel med Russland». Russland har ikkje vore noko stort eksportland for ukrainske landbruksvarer. Det har tvert imot Egypt og andre land i det nordlege Afrika og Midtausten. Russlands blokade av ukrainsk eksport av korn og matolje over Svartehavet ramma folk i desse landa hardt då tilgangen til mat vart mindre og prisane på varene høgare. Sosialistisk Venstreparti stod derfor i spissen for ei eiga støttoppakke for utviklingsland ramma av krigen sine konsekvensar, ei pakke Sosialistisk Venstreparti, i motsetning til Høgre, ønskjer å vidareføra. Ukrainske matprodusentar vart også hardt ramma av blokaden, og store mengder korn stod i fare for å rotne på ukrainske lager. Etter to år med krig har eksporten av korn og matolje funne nye vegar.

Denne medlemmen minner om at nulltoll på landbruksvarer er Høgre sin politikk uavhengig av handelspartner, og at Sosialistisk Venstreparti på same vis har eit anna syn på økonomisk og sosial utvikling. Denne debatten handlar i så måte ikkje om Ukraina, men om ulike syn på kva som er den beste handelspolitikken for matprodusentar, beredskap, utvikling og miljø i verda.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti vil bemerke at stiftelsen NORSAR, som til vanlig er ansvarlig for å drifte overvåkingssystemene som gjør at Norge innfrir sine tekniske forpliktelser under prøvestansavtalen (CTBT), med egne midler har brukt sine eksisterende systemer og installasjoner for å overvåke eksplosjoner ved ukrainske atomkraftverk. NORSAR har blant annet kunnet dokumentere at det var Russland som sto bak sprengningen av Kakhovka-demningen i juni 2023. NORSAR ønsker en mer varig finansieringsløsning for arbeidet. Disse medlemmer vil påpeke at NORSARs arbeid kan være relevant både for atomsikkerhet og for ansvarliggjøring av Russland for deres forbrytelser.

Videre merker komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, seg høringsuttalelsen fra Norges veteranforbund for internasjonale organisasjoner (NVIO), hvor de påpeker at meldingen er mangelfull når det gjelder ivaretagelse av veteraner. I høringen sa NVIO at krigen kan komme til å generere fem millioner krigsveteraner. NVIO foreslår særlig arbeid med familier, kameratstøtte og likepersonarbeid

for å støtte veteraners retur til det sivile liv. Flertallet støtter NVIOs syn.

Flertallet viser til de hensynene Nansen-programmet vektlegger for militær støtte til Ukraina:

«Militær støtte skal hjelpe Ukraina med å forsvare seg militært samtidig som det sees hen til nasjonal forsvarevne, samt faren for bruk av masseødeleggelsesvåpen og utvidelse av konflikten til andre geografiske områder.»

Flertallet viser til regjeringens beslutning om direkte salg fra norsk forsvarsindustri til ukrainske myndigheter og understreker at de samme hensynene gjelder ved slike tilfeller.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt understrekar behovet for militær støtte til Ukrainas forsvarskamp, slik at retten til sjølvforsvar kan utøvast i praksis. Desse medlemmene merkar seg samtidig at Røde Kors og Norsk Folkehjelp i høyringsinnspela sine etterlyser tydelegare føringar for at Ukraina respekterer humanitærretten i denne forsvarskampen.

Rapportar frå mellom andre Human Rights Watch dokumenterer at ikkje berre Russland, men også Ukraina brukar klaseammunisjon og antipersonellminer i krigføringa si. Klaseammunisjon og antipersonellminer rammar vilkårleg, og det er ofte barn som blir skadd av at dei blir liggande på bakken. Noreg var ein sterk pådriver for å etablera eit internasjonalt forbod mot både landminer og klaseammunisjon. Desse medlemmene understrekar viktigheita av at Noreg fordømmer eventuell bruk av denne type våpen uansett kven som står bak. Noreg må vidare stilla tydeleg krav om at dovert artilleri ikkje blir brukt til klaseammunisjon, og arbeida for at allierte ikkje støttar Ukraina med klaseammunisjon og landminer. Trening og opplæring av ukrainsk militært personell må inkludera opplæring i internasjonal humanitærrett.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til den norske regjeringens innlegg på det 11. statspartismøtet for klasevåpenkonvensjonen, avholdt i september 2023 i Genève:

«By design, cluster munitions kill and mutilate indiscriminately. Unexploded submunitions menace societies and hinder development for decades. In 2023, there are more than a thousand casualties from cluster munition – 90% are civilians, and 70% are children. We don't know how many unexploded munitions are still scattered, still threatening lives. We – the 112 states parties to this Convention send a clear message: we must put an end to the use of this inhumane weapon.

We condemn the use of cluster munitions by any actor under any circumstance. The language in the Lausanne Plan is very clear on this point. The norms

established by the convention must be maintained, and we must continue to work hard to make them universal. Because in times of war, civilians must be protected. International Humanitarian Law and the Humanitarian Disarmament Conventions are more important than ever.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, vil understreke at innrømmelser gitt til Ukraina under pågående forhandlinger om å oppdatere frihandelsavtalen mellom EFTA og Ukraina ikke skal utfordre norsk landbrukspolitikk. Det er ikke aktuelt å innrømme lav- eller nulltoll på sensitive tollinjer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet legger til grunn at handelspartnere det er tale om i meldingen, henviser til nærliggende land og handelsblokker Norge har frihandelsavtale med, som EU, Tyrkia eller Storbritannia.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti viser til at regjeringa i meldinga legg opp til at:

«Ukraina i en oppdatert frihandelsavtale vil få de laveste tollsatsene som Norge har innrømmet andre handelspartnere»,

og at Noreg har gitt andre handelspartnarar nulltoll på landbruksvarer. Desse medlemene meiner at redusert toll på ukrainske landbruksvarer ikkje er ein treffsikker måte å visa solidaritet med Ukraina, og at det snarare kan ha ein motsett effekt. Eksport av landbruksvarer frå eit landbruk dominert av store jordeigarar kjem i lita grad vanlege bønder og innbyggjarar i Ukraina til gode. Samtidig kan det undergrava oppslutninga om Ukraina-støtta her heime, slik erfaringa frå andre europeiske land viser. Dei nylege bondeopprøra i Europa er delvis skulda den sterke konkurransen bøndene der har fått av tollfri import frå Ukraina. Situasjonen har blitt så tilspissa at EU no strammar inn og bremser importen av ukrainske landbruksvarer. Låge tollsatsar eller nulltoll til Noreg vil setta norsk produksjon av korn og andre matvarer under press og undergrava Stortingets mål om betre sjølvforsyning og ei opptrapping av inntekta til bøndene. Det er ikkje aktuelt for desse medlemene å støtta opp om ein politikk som legg ytterlegare press på norsk matproduksjon. På denne bakgrunnen blir følgjande forslag fremja:

«Stortinget ber regjeringa oppretthalda tollvernet på dagens nivå ved import av ukrainske landbruksvarer.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at EU våren 2024 strammet noe inn på tollfrihet for ukrainske landbruksprodukter. Selv et-

ter denne innstrammingen framstår Norges politikk overfor Ukraina på dette feltet som langt mer restriktiv enn i resten av Europa. Disse medlemmer mener det er uheldig, og har på denne bakgrunn vanskelig for å forstå bekymringen som beskrives, og at den formodentlig veier tyngre enn behovet for å strekke seg langt for å støtte Ukraina økonomisk, politisk, militært med mer.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti viser til Innst. 218 S (2022–2023), der Nansen-programmet formelt sett vart vedtatt:

«Komiteen er enig i at midlene må bidra til å bygge demokratiske institusjoner, rettsstaten og et sterkt sivilsamfunn, og mener det er viktig at midlene er sporbare, og at hjelpen er transparent. Kampen mot korrupsjon må også inngå som del av hjelpepakken.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Kristeleg Folkeparti merkar seg at svært lite av den sivile støtta under Nansen-programmet så langt har gått til det lokale sivilsamfunnet. Mesteparten av den sivile støtta går i staden via Verdsbanken og Den europeiske banken for gjenoppbygging og utvikling (EBRD). Det er tilsynelatende berre den humanitære støtta som går via lokale organisasjonar. Desse medlemene viser til at Ukraina har eit sterkt sivilsamfunn, og at støtte til sivilsamfunnsorganisasjonar og frie medium er avgjerande for at det ukrainske demokratiet kan overleva. Ei overvekt av støtte til sentrale styresmakter og multilaterale aktørar kan derimot bidra til å forsterka maktkonsentrasjon og svekka demokratiet. Noreg, med vårt rike sivilsamfunn, store frivillige sektor, sterke trepartssamarbeid og djupe folkelege engasjement for Ukraina, bør derfor spissa den sivile delen av Nansen-programmet inn på nettopp demokratifremme og styrking av sivilsamfunnet.

Desse medlemene registrerer at regjeringa argumenterer for prioriteringa av store multinasjonale kanalar med ønsket om å redusera risikoen for korrupsjon. På den andre sida vil redusert korrupsjon i Ukraina vera avhengig av eit sterkt, uavhengig sivilsamfunn som fungerer som vaktbikkjer overfor styresmakter og næringsliv. Noreg bør derfor styrka desse organisasjonane i staden for å leggja store summer inn i dei same multinasjonale organisasjonane som alle andre donorar støttar.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Raudt viser til at Norad no arbeider med å oppretta ei søknadsbasert tilskotsordning for lokalt sivilsamfunn. Desse medlemene støttar ei slik ordning og understrekar viktigeita av at ho blir stor nok, at kjernestøtte snarare enn prosjektstøtte bør stå i sentrum, og at ukrainske organisasjo-

nar må forvalta ordninga. Helsingforskomiteen, Amnesty og Human Rights House tar i høyringsinnspela sine til orde for ei ordning etter modell av Active Citizens Fund under EØS-midlane.

På denne bakgrunnen fremjar medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa øymerka minst 10 prosent av Nansen-programmet til ei søknadsbasert tilskotsordning for det ukrainske sivilsamfunnet. Tilskotsordninga skal gje ukrainske organisasjonar høve til langsiktige og føreseielege rammer. Prosjekta må få økonomiske rammer som er store og fleksible nok til å gje grunnlag for kapasitetsbygging og ein viss fri-dom til å kunna velja eigne prioriteringar.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre merkar seg at humanitære organisasjonar samarbeider med ukrainske organisasjonar for å nå ut til dei som treng hjelpa mest, og meiner det er eit gode at internasjonale organisasjonar inngår slike partnerskap. I andre situasjonar har sivilsamfunnet blitt redusert til tenesteleverandørar for multinasjonale humanitære organisasjonar, noko som svekker den sjølvstendige rolla deira. Desse medlemene vil ikkje at det same skal skje med det ukrainske sivilsamfunnet. På denne bakgrunnen blir følgjande forslag fremja:

«Stortinget ber regjeringa stilla partnerskap med lokale organisasjonar som vilkår for løyving av humanitær hjelp til Ukraina. Partnerskapet skal byggast på likeverd, og den lokale organisasjonen skal involverast i styring og forvaltning. Den lokale partnerorganisasjon skal alltid tildelast overhead på same vis som den internasjonale organisasjonen.»

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti viser til ekstraløyvinga til utviklingsland som er ramma av ringverknader av krigen («Sør-pakka»), som eit samla Storting med unntak av Framstegspartiet vedtok i samband med Nansen-programmet i 2023. Inflasjonen og prisane på mat, energi og gjødsel er framleis høge i mange utviklingsland som følgje av krigen i Ukraina, og mange høyringsinnspel tar derfor til orde for å vidareføra Sør-pakka. At eit samla storting står bak ei fleirårig støtte til Ukraina er svært viktig, men må ikkje gå på kostnad av bistand til andre land. Situasjonen er spesielt kritisk for den humanitære bistanden, der dei globale behova er store og veksande samtidig som mange donorar vrir bistanden sin til Ukraina. Desse medlemene meiner at dei humanitære prinsippa skal ligga til grunn for norsk bistand, og er urolege for at Noreg i likskap med andre donorar prioriterer

Ukraina over andre humanitære kriser. Nansen-programmet, finansiert av ekstraordinært uttak av oljepengar, burde ha kome i tillegg til eit bistandsbudsjett på 1 prosent av BNI.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti viser til at flere av de humanitære organisasjonene i høringen tok til orde for økt støtte til lokale sivilsamfunnsorganisasjoner. Norsk Folkehjelp uttalte i høringen at de ukrainske organisasjonene er avgjørende for å bevare det ukrainske demokratiet, men at det har blitt vanskeligere for dem å stille myndighetene sine til ansvar for bl.a. å fremme likestilling, og at myndighetene er mer opptatte av sitt ansvar overfor eksterne aktører.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti, mener norsk støtte må innrettes til å støtte lokale organisasjoner, og viser særlig til meldingens omtale av den ukrainske fagbevegelsens rolle:

«Styrking av faglige rettigheter og gjenoppbygging av en demokratisk og ikke-korrupt fagbevegelse i Ukraina er nødvendig for å skape en fungerende, troverdig og sosialt bærekraftig stat etter krigen.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti viser til Redd Barnas høringsinnspill om at hindrene for at lokale organisasjoner kan motta støtte bør reduseres, at sivilsamfunnet i Ukraina bekjemper korrupsjon, og at å støtte lokale organisasjoner ikke betyr å senke på kravene om å hindre misbruk av midler.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at lokale sivilsamfunnsorganisasjoner, herunder fagbevegelse, kvinneorganisasjoner og menneskerettsorganisasjoner, får ta del i den sivile støtten i Nansen-programmet, og at deres interesser ivaretas.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Ukrainas statsgjeld ifølge IMF tilsvarer 98,6 pst. av landets BNP. En betydelig del av den internasjonale støtten Ukraina mottar, utformes i dag som lån, eller som betalingsutsettelse på disse lånene. Det ukrainske finansdepartementet informerer i dokumentet Medium-Term State Debt Management Strategy for 2024–2026 at i år vil 32,2 pst., dvs. nesten en tredjedel, av statens inntekter gå til å betale avdrag og renter.

Disse medlemmer mener at en gjeld av denne størrelsesorden svekker Ukrainas mulighet til å velge sin egen skjebne. Disse medlemmer mener Norge bør

ta initiativ til å få slettet gjelden til utenlandske kreditorer, både for å bedre den ukrainske statens motstandskraft og for å sikre at det ukrainske selvstyret ikke blir til-sidesatt til fordel for krav fra kreditorer.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor Det internasjonale pengefondet, Verdensbanken og andre sammenslutninger av kreditorer for å stanse krav om innbetaling av ukrainsk statsgjeld og videre slette og restrukturere gjelden.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre vil understreke at å støtte Ukrainas forsvarskamp er vår tids største oppgave. Å støtte Ukraina er den mest effektive måten å styrke vår egen sikkerhet og framtiden til grunnleggende verdier som demokrati, frihet og selvråderett.

Det er utvilsomt et gode at partiene på Stortinget har klart å samle seg om en støttepakke som gir Ukraina langsiktighet. For disse medlemmer har det hele tiden vært en selvfølge å gi sin tilslutning til støttepakken. Men før Ukraina har vunnet krigen, på de vilkårene de selv ønsker, er det viktig at man ikke klapper seg på skulderen og sier seg fornøyd med Norges støttebidrag. I den situasjonen Ukraina nå er i, er langsiktighet nødvendig, men ikke tilstrekkelig. Det trengs også økt støtte her og nå. Det gjelder ikke minst militært, fordi Ukraina nå står i situasjon der det er ekstremt vanskelig å vinne fram militært. Prinsippet er så enkelt som at hvis Ukraina skulle tape krigen her og nå, blir langsiktige forpliktelser verdiløse.

Komiteens medlem fra Venstre vil vise til tall som viser at Norges støtte til Ukraina, som hovedsakelig kanaliseres gjennom Nansen-programmet, er lavere enn land det er naturlig å sammenligne oss med. Danmark har så langt avgitt 8,76 mrd. euro i langsiktige bilaterale løfter. I tillegg kommer landets andel av EUs sentrale midler på 2,35 mrd. euro, totalt 11,11 mrd. euro. For Norge er tallet 7,57 mrd. euro, altså rundt 40 mrd. norske kroner mindre enn Danmark. I faktiske tildelinger har Danmark gitt 30 mrd. norske kroner mer enn Norge. Hvis Norge skulle gi like mye i støtte til Ukraina som vårt naboland, må Nansen-programmet økes med 70 mrd. kroner.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre vil på det sterkeste understreke viktigheten av at Norges Ukraina-støtte hele tiden er oppdatert i tråd med både de politiske og militære realitetene som Ukraina står overfor. Og på det året som er gått siden inngåelsen av avtalen om Nansen-programmet, er mye endret seg for Ukraina – både militært på deres eget ter-

ritorium og hva gjelder utsiktene til politisk støtte. Militært fikk Russland tid til å bygge opp befestning, som har ført til en krig som per nå er svært statisk. En slik situasjon favoriserer parter med stor tilgang på ammunisjon. Politisk er det blitt klart at Norge og Europa må vise seg i stand til å ta et langt større lederskap for å mobilisere nødvendig militær og sivil støtte til Ukraina, etter at ytterligere amerikanske støttepakker fortsatt uteblir.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti vil i denne forbindelse slutte seg til meningsinnholdet i følgende utdrag fra Norsk-Ukrainsk Venneforenings høringsinnspill:

«Manglende og liten støtte til Ukraina er den viktigste årsaken til at de russiske styrkene har kommet på offensiven de siste månedene. Russisk militær fremgang forverrer alle problemene som Nansen-programmet har som mål å redusere. Det skaper flere flyktninger, dårligere levekår og mindre trygghet for ukrainske sivile. To år etter den fullskala invasjonen står krigen i Ukraina ved et vippepunkt. Det er i stor grad opp til oss i Vesten å avgjøre hvilken vei krigen skal vippe. Får Ukraina den støtten de trenger, vil de vinne krigen og frigjøre okkupert territorium. Selv om det finnes mange avhjelpende tiltak, er det ingen andre tiltak enn ukrainsk seier som kan stoppe flyktningsstrømmen og de enorme lidelsene ukrainske sivile opplever.»

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forsere den militære støtten i Nansen-programmet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2024.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen øke den totale rammen på Nansen-programmet.»

Komiteens medlem fra Venstre viser i den forbindelse for øvrig til Venstres forslag i forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2022 om å bevilge 75 mrd. kroner til Ukraina, Venstres forslag i forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2023 om å bevilge 9 mrd. kroner til Ukraina samt Venstres alternative statsbudsjett for 2024, hvor det ble argumentert for å tilføre forsvarsrammen ytterligere 2,5 mrd. kroner innrettet mot å støtte Ukrainas forsvarskamp.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at det er helt essensielt at man ser Nansen-programmet i sammenheng med hvordan man innretter andre sektorer

samt prioriteringer i statsbudsjettet for øvrig. Det gjelder ikke minst Norges og Europas evne til å produsere nok ammunisjon. Etter disse medlemmers syn er det behov for et markant taktskifte i Europas evne til å produsere ammunisjon og våpen til Ukraina. Det har lenge vært kjent at krigen i Ukraina er blitt en krig om forsvarsindustriell produksjonskapasitet. Disse medlemmer støtter de grepene regjeringen har gjort for å øke produksjonskapasiteten i norsk forsvarsindustri, men stiller seg svært tvilende til om grepene er av en størrelsesorden som kan måle seg med de behovene som Ukraina har og vil ha framover. Ifølge tall fra CNN presentert 11. mars 2024 skal Russland eksempelvis produsere minst tre ganger så mye artilleriammunisjon som USA og Europa gjør i år til sammen, og mens russiske styrker avfyrrer omtrent 10 000 runder ammunisjon daglig, må Ukraina rasjonere til 2 000. Det er også store mangler innen luftvern og missiler.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for markant utbedring av produksjonskapasiteten hos de delene av norsk forsvarsindustri som produserer materiell som Ukraina har stort behov for.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti vil videre understreke at en satsing på å bygge opp europeisk forsvarsindustriell produksjonskapasitet ikke bør stå i veien for hurtig anskaffelse av materiell til Ukraina produsert utenfor Europa – så fremt norske generelle regler og prinsipper for forsvarssamarbeid overholdes. I den forbindelse støtter disse medlemmer regjeringens beslutning om å medfinansiere Tsjekkias ammunisjonsinitiativ. Så vidt disse medlemmer bekjent er initiativet per i dag imidlertid ikke fullfinansiert.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen jobbe for fullfinansiering av det tsjekkiske ammunisjonsinitiativet.»

Komiteens medlem fra Venstre viser til at krigen i Ukraina pågår i en kontekst som er veldig ulik andre konflikter og kriser rundt om i verden. Blant annet finnes det sterke statlige strukturer og et aktivt sivilt samfunn som har tillit i lokalsamfunnet og allerede samarbeider godt med ukrainske myndigheter. Dette medlem har forståelse for at det i en oppstartsfase kunne være hensiktsmessig å kanalisere sivil humanitær støtte kun gjennom et fåtall norske humanitære aktører. Når vi beveger oss lenger ut i programmet, er imidlertid dette medlem av den klare oppfatning at støtte til lokale organisasjoner vil være viktig for den

langsiktige gjenoppbyggingen av et velfungerende samfunn. Støtten må ikke minst kanaliseres gjennom slike lokalbaserte organisasjoner som arbeider for de mest marginaliserte gruppene i samfunnet, og som er pådriverer for endring av statlige strukturer og tjenester. Dette medlem legger for øvrig til grunn at om krigen ville ha blitt vunnet i år, vil den sivile støtten til Ukraina formodentlig måtte vare mye lengre enn den femårsperioden som Nansen-programmet per i dag legger opp til. Det aktualiserer behovet for å bygge opp under lokale organisasjoners kapasitet ytterligere.

Dette medlem understreker videre at små organisasjoner ofte har en struktur som gjør dem smidige og effektive. De er erfaringsmessig langt bedre egnet til å reagere på endringer og utfordringer som måtte oppstå i samfunnet. Lokalt eierskap og tillit i befolkningen gir dem en ekstra fordel, og vi vet at det er vanskelig å oppnå store samfunnsmessige endringer uten deres aktive involvering. Dette er viktig nå, men vil være enda viktigere i tiden fremover.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at norsk støtte har som overordnet prinsipp å styrke og bygge ukrainske statlige strukturer med mål om tettere europeisk integrasjon. I denne sammenheng viser disse medlemmer til at over 100 000 barn er plassert på uegnede barnehjemsinstitusjoner i Ukraina. Mange av disse barna har en funksjonsnedsettelse, og mange har foreldre med psykiske lidelser og andre omsorgsutfordringer. Nedlegging av slike uegnede barnehjemsinstitusjoner vil være en forutsetning for fremtidig EU- og EØS-medlemskap. Disse medlemmer er av den oppfatning at norsk støtte må bidra til en reform av for eksempel ukrainsk barnevern og nedleggelse av barnehjemsinstitusjoner som bryter med grunnleggende menneskerettigheter.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti viser videre til at Norge støtter Verdensbankens flergiverfond for psykisk helse i Ukraina. Empiri fra krig og konflikt viser at konsekvensene er særlig store for barn og unge med en dramatisk økning av langvarige traumer. Mange krigstraumer kan forhindres ved at tilgang til psykiske helsetjenester integreres i primærhelsetjenesten på lokalt nivå. Disse medlemmer vil derfor understreke at det er et stort behov for å gjøre psykisk helsehjelp tilgjengelig for barn og unge gjennom de strukturer som allerede finnes i lokalsamfunnet.

Komiteens medlem fra Venstre viser til at etter militær støtte og våpenhjelp er utvikling av privat sektor den høyest prioriterte målsettingen for Ukraina. Norge bør ta sikte på å bidra til alle disse tre målsettingene. Imens våre naboland Danmark, Finland og Sverige har valgt å prioritere betydelige andeler av sine

støtteprogrammer til å fremme investeringer og prosjekter i Ukraina, har Norge innrettet sin internasjonale bistand annerledes. Dette medlem er av den oppfatning at det er stort potensial for å styrke rollen privat næringsliv spiller i gjenoppbygging av Ukraina. Å kanalisere deler av Nansen-støtten til Nordfunds klimainvesteringsfond øremerket bruk i Ukraina og Norads programmer for næringsutvikling er grep som bør vurderes.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Kristelig Folkeparti viser til at etter Russlands fullskala invasjon av Ukraina har mat- og gjødselprisene også i en rekke andre land skutt i været, og situasjonen er flere steder alvorlig. Til dette skriver regjeringen i meldingen at:

«Det ventes at 600 millioner mennesker vil være kronisk underernærte i 2030. Det betyr at verden ikke klarer å nå det globale bærekraftsmålet om 'null sult' innen 2030. Ifølge FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) ville dette tallet ha vært 120 millioner lavere om det ikke var for pandemien og Russlands fullskala-krig mot Ukraina. Kritisk mangel på mat rammer utviklingsland. Dette går særlig utover Afrika der 20 prosent av befolkningen sulter.»

Disse medlemmer viser til at Ukraina produserte mat til 400 millioner mennesker per år før krigen, ifølge World Food Programme (WFP). Nå er dette betydelig redusert. Disse medlemmer mener det er helt tydelig at en videreføring av pakken til utviklingsland som er særlig rammet av Ukraina-krigens ringvirkninger, den såkalte Sør-pakken, hadde vært helt nødvendig. Disse medlemmer vil minne om at en videreføring vil være i tråd med den enigheten som ble underskrevet av alle Stortingets partier, bortsett fra Fremskrittspartiet.

Disse medlemmer viser til at avtalen som ble inngått, hadde navnet «Politisk enighet om Ukraina og Sør». Nå virker imidlertid Sør-delen å være glemt. I samme dokument som «Nansen-programmet for Ukraina» står også avtalen om støtte til «Utviklingsland særlig rammet av krigens ringvirkninger». Det er ingen tvil om at dette må sees i sammenheng.

Disse medlemmer viser til at det i enigheten om Nansen-programmet står at:

«Regjeringspartiene åpner for å foreslå økte bevilgninger til humanitær bistand, kamp mot sult og for å avdempe potensielle migrasjonsstrømmer til Europa også utover 2023 dersom krigen i Ukraina fortsetter å medføre store, ekstraordinære konsekvenser for verdens fattige.»

Det er ingen tvil om at Ukraina-krigen fortsatt har store, ekstraordinære konsekvenser for verdens fattige.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener det er uforståelig at regjeringspartiene og Sosialistisk Venstreparti likevel har stoppet videreføringen av Sør-pakken. Denne fjerningen har fått store konsekvenser. På denne bakgrunn bes regjeringen redegjøre for at premisset i enigheten ikke er oppfylt. Det påligger regjeringen en bevisbyrde for å godtgjøre at ikke «krigen i Ukraina fortsetter å medføre store, ekstraordinære konsekvenser for verdens fattige».

Dette medlem viser til at en videreføring av Sør-pakken i høringen om meldingen ble løftet av bl.a. Røde Kors, FN-sambandet og CARE Norge. Redd Barna og Kirkens Nødhjelp har også gjentatte ganger påpekt dette.

Dette medlem viser til Kristelig Folkepartis alternative statsbudsjett for 2024, der Kristelig Folkeparti videreførte Sør-pakken i tillegg til andre satsinger i bistandsbudsjettet. Til sammen økte Kristelig Folkeparti i sitt alternative statsbudsjett for 2024 bevilgningen til internasjonal utviklingsbistand med 8,1 mrd. kroner. Dette medlem håper og forventer at regjeringen vil legge frem en videreføring av Sør-pakken i revidert statsbudsjett for 2024.

Dette medlem viser til at det ukrainske sivilsamfunnet spiller en viktig rolle som pådrivere for demokratisk utvikling. De lokale organisasjonene står også i første rekke når det gjelder humanitær innsats og når de mest sårbare gruppene og utsatte områdene. Dette medlem merker seg at regjeringen nå arbeider med en søknadsbasert tilskuddsordning for det ukrainske sivilsamfunnet, og at denne skal bidra til å styrke demokratiet, rettsstaten, menneskerettighetene og likestillingen. Dette medlem understreker at det er viktig at også trosbaserte aktører føler seg inkludert i denne tilskuddsordningen.

Forslag fra mindretal

Forslag fra Høgre, Framstegspartiet, Venstre og Kristeleg Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen forsere den militære støtten i Nansen-programmet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2024.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen jobbe for fullfinansiering av det tsjekkiske ammunisjonsinitiativet.

Forslag fra Høgre, Framstegspartiet og Venstre:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen øke den totale rammen på Nansen-programmet.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sørge for markant utbedring av produksjonskapasiteten hos de delene av norsk forsvarsindustri som produserer materiell som Ukraina har stort behov for.

Forslag frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Venstre:**Forslag 5**

Stortinget ber regjeringa stilla partnerskap med lokale organisasjonar som vilkår for løyving av humanitær hjelp til Ukraina. Partnerskapet skal byggast på likeverd, og den lokale organisasjonen skal involverast i styring og forvaltning. Den lokale partnerorganisasjon skal alltid tildelast overhead på same vis som den internasjonale organisasjonen.

Forslag frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Kristeleg Folkeparti:**Forslag 6**

Stortinget ber regjeringa oppretthalda tollvernet på dagens nivå ved import av ukrainske landbruksvarer.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen sikre at lokale sivilsamfunnsorganisasjoner, herunder fagbevegelse, kvinneorganisasjoner og menneskerettsorganisasjoner, får ta del i den sivile støtten i Nansen-programmet, og at deres interesser ivaretas.

Forslag frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt:**Forslag 8**

Stortinget ber regjeringa øyremerka minst 10 pst. av Nansen-programmet til ei søknadsbasert tilskotsord-

ning for det ukrainske sivilsamfunnet. Tilskotsordninga skal gje ukrainske organisasjonar høve til langsiktige og føreseielege rammer. Prosjekta må få økonomiske rammer som er store og fleksible nok til å gje grunnlag for kapasitetsbygging og ein viss fridom til å kunna velja eigne prioriteringar.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen ta initiativ overfor Det internasjonale pengefondet, Verdensbanken og andre sammenslutninger av kreditorer for å stanse krav om innbetaling av ukrainsk statsgjeld og vidare slette og restrukturere gjelden.

Forslag frå Raudt:**Forslag 10**

Stortinget ber regjeringen ta en ledende rolle i det internasjonale, diplomatiske arbeidet for å legge til rette for en rettferdig og varig fred i Ukraina i tråd med FN-pakten og prinsippet om at Ukraina skal bestemme over sin egen fremtid.

Tilråding frå komiteen

Tilrådinga frå komiteen blir fremja av ein samla komité.

Komiteen har elles ingen merknader, viser til meldinga og rår Stortinget til å gjera følgjande

v e d t a k :

Meld. St. 8 (2023–2024) – Nansen-programmet for Ukraina – blir lagd ved møteboka.

Oslo, i utanriks- og forsvarskomiteen, den 9. april 2024

Ine Eriksen Søreide

leiar

Ingrid Fiskaa

ordførar